

UVODNA BESEDA

19. številka zbirke *Historia* v letu 2011 je nastala v počastitev jubileja, 80. letnice rojstva dr. Štefana Trojarja, zgodovinarja in pedagoga, ki je deloval na Filozofski fakulteti v Ljubljani od leta 1976 do leta 2002. Dr. Štefan Trojar je bil široko razgledan univerzitetni učitelj, v predmet *Metodika pouka zgodovine* pa je vnesel več novosti, in sicer aktivne metode, individualizacijo in skupinsko delo v seminarju. Veliko pozornost je posvečal praktičnim vajam študentov, tako da so študentje zgodovine pridobili v 80. in 90. letih 20. stoletja dobro podlago za uspešno delo v pedagoškem poklicu. Svoje bogate pedagoške izkušnje iz srednješolskega poučevanja, ravno tako pa tudi pedagoško znanje in znanje različnih evropskih šolskih sistemov (Kanada, Nemčija idr.) je v obdobju 25 let uspešno prenašal na študente – bodoče učitelje zgodovine v osnovnih in srednjih šolah na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Poleg pedagoškega dela je njegov prispevek še posebej pomemben pri razvoju pouka zgodovine oz. t.i. metodike pouka zgodovine, saj je s številnimi članki in prispevki, sodelovanjem pri pisanju ali recenzijami zgodovinskih učil omogočil znanstveno-teoretičen in praktičen pristop pri didaktiki (metodiki pouka) zgodovine, zlasti v 90. letih prejšnjega stoletja.

Tako v uvodnem delu predstavljamo njegov življenjepis s poudarkom na strokovno-znanstvenem področju iz metodike pouka zgodovine ter njegovo osebno bibliografijo od leta 1966 do leta 2008 (monografije in druga dela, članke, sekundarno avtorstvo, recenzije gradiv in referate). Dr. Ljubica Šuligoj pa dodaja nekaj spominov in razmišljanj o Štefanu Trojarju, saj je bil njen študijski kolega in strokovni sodelavec.

V glavnem delu je 29 prispevkov, ki so jih napisali zgodovinarji, doktorji in magistri, ki so zaključili doktorski ali magistrski študij s področja didaktike zgodovine ter tudi mladi doktoranti in magistranti s področja zgodovine. Njihove prispevke sem kot urednica razvrstila v štiri vsebinske sklope, in sicer v *Razvoj metodike in didaktike zgodovine*; *Preučevanje pouka zgodovine, učnih načrtov in učbenikov za zgodovino*; *Sodobni pristopi k pouku zgodovine*; *Izbrane zgodovinske teme*.

Pri sklopu *Razvoj metodike in didaktike zgodovine* (3 prispevki) dr. Danijela Trškan predstavi predmet *Metodika pouka zgodovine* na Filozofski fakulteti v Ljubljani od leta 1952 do leta 2002. Nosilca in izvajalca tega predmeta sta bila v tem času Bogo Stupan in dr. Štefan Trojar. Opiše tudi predmet *Didaktika zgodovine*, ki se je nadaljeval na Filozofski fakulteti v Ljubljani od leta 2002 naprej. Borut Zidar (doktorant) predstavi koncept zgodovinske kulture, ki se je razvil v okviru zahodno-nemške didaktike zgodovine in lahko pripravlja učence na razumevanje zgodovinske kulture širšega okolja.

Pri sklopu *Preučevanje pouka zgodovine, učnih načrtov in učbenikov za zgodovino* (9 prispevkov) se več avtorjev ukvarja s preučevanjem učnih načrtov. Dr. Monika Govekar-Okoliš ugotavlja v učnih načrtih koncept nacionalne vzgoje v srednjih šolah na Slovenskem v 2. polovici 19. stoletja; mag. Vilma Brodnik primerja naloge pouka zgodovine, ki jih lahko razberemo iz splošnih ciljev v učnih načrtih za gimnazije od leta 1849 do leta 2008; dr. Bojan Balkovec ugotavlja majhno prisotnost makedonske zgodovine v slovenskih učnih načrtih od leta 1918 dalje, dr. Danijela Trškan ugotavlja prisotnost lokalne zgodovine v srednješolskih učnih načrtih za zgodovino od leta 1945 do leta 2010, dr. Dragan Potočnik pa predstavlja prisotnost zgodovine Afrike v sodobnih učnih načrtih za osnovno in srednjo šolo ter podaja primer učbeniškega besedila za afriško zgodovino. Dr. Valerija Bernik se posveča poglobljeni vsebinski in metodološki primerjavi slovenskih in

tujih osnovnošolskih učbenikov. Njene ugotovitve so lahko dragocen pripomoček piscem sodobnih učbenikov zgodovine. O vlogi in možnosti uporabe lokalne zgodovine v srednješolskih učbenikih piše dr. Danijela Trškan, Mojca Kukanja-Gabrijelčič (doktorantka) pa ugotavlja premajhno vlogo lokalne zgodovine pri drugih družboslovnih predmetih v osnovni šoli in gimnaziji.

Pri sklopu Sodobni pristopi k pouku zgodovine (10 prispevkov) mag. Erika Rustja predstavi definicije in razvoj človekovih pravic do 18. stoletja ter izpostavi pomen vzgoje in izobraževanja za človekove pravice pri pouku zgodovine. Mag. Jernej Jakelj izpostavlja medpredmetne povezave z zgodovino, ki so možne pri sociološki temi Identiteta in kultura. Možne vsebinske povezave oz. prepletanja učnih veščin, vrednot/odnosov med predmetom zgodovina in predmetom državljanska in domovinska vzgoja ter etika pa opisuje mag. Pavla Karba. Mag. Tomaž Weber, avtor številnih učbenikov, delovnih zvezkov, atlasov in priručnikov za zgodovino pa poudarja vlogo in pomen zgodovinske karte in zgodovinske slike pri pouku zgodovine ter opiše uporabo prvih grafoskopskih projektorjev in prostorskih zgodovinskih prosojnic v Sloveniji ter izpostavlja pravilnost izrabe vizualnega gradiva pri sodobnem pouku zgodovine. Mag. Jurij Žagar nadaljuje z vlogo gibljiv slik oz. filmov ter njihovi uporabi v gimnazijah, mag. Andreja Polanšek opiše in ovrednoti metodo igre vlog po fazah, dr. Danijela Trškan pa predstavi klasične zapise učne snovi, učno-delovne liste in različne grafične zapise, ki se lahko uporabijo pri predmetu zgodovina. Mag. Matija Mitja Štih analizira samovrednotenje učitelja (anketiranje, pogovor, refleksija, opazovanje pouka, samoocenjevanje ...), ki je eden od načinov za spodbujanje profesionalnega in osebnostnega razvoja sodobnih učiteljev. Mag. Stane Berzelak podaja lastno razmišljanje o vlogi zgodovine, učnih načrtov in pouka zgodovine v zadnjih dvajsetih letih, mag. Jelka Razpotnik pa prikaže pomen tematskega pristopa v novih učnih načrtih gimnazije iz leta 2008 ter nove pristope pri pouku zgodovine s pomočjo interneta in interaktivnih tabel.

Pri sklopu Izbrane zgodovinske teme je objavljeno 7 prispevkov, ki so jih pripravili priznani strokovnjaki-zgodovinarji in mladi zgodovinarji ter so zanimivi za učitelje zgodovine, saj obravnavajo različne tematike, od šolstva, cerkve, prebivalstva, politike do sodobnih migracij in Romov. Tako dr. Peter Štih prikaže glavne značilnosti izobraževanja in šolstva v srednjem veku na Slovenskem, kjer izpostavi, da so šele od konca 12. stoletja izpričane prve šole z možnostjo pridobitve osnovnih znanj, medtem ko je bilo treba iti študirat v tujino za pridobitev višje izobrazbe. Dr. Ignacij Voje opisuje vlogo in položaj dubrovniških učiteljev ter značilnosti osnovnošolskega in srednješolskega pouka, kjer izpostavi tudi posebno slovansko šolo. Dr. France Martin Dolinar opisuje razmerje med cerkveno oblastjo Ogleja in posvetno oblastjo cerkvenih knezov v današnjem slovenskem prostoru v srednjem veku, kjer izpostavi urejanje cerkvene organizacije in predstavi večje svetne in cerkvene zemljiške posestnike ter meniške redove. Mag. Marjeta Šifrer je pripravila zanimivo raziskavo, kjer je zbrala podatke o številu rojstev, imenih novorojencev in času rojstev; podatke o številu porok, o času poroke in o starosti ženinov in nevest ter podatke o številu umrlih moških in žensk ter o starosti umrlih v besniški župniji v 2. polovici 19. stoletja. Dr. Miroslav Stiplovšek je pripravil daljši pregled opisa delovanja, nalog in vloge banskega sveta Dravske banovine (1930–1941), ki je v drugi polovici tridesetih let s privilegiji vladne stranke že precej avtonomno izvajal različne naloge (gospodarsko-socialne, prosvetno-kulturne idr.), ki so bile pomembne za napredek takratne Slovenije. Mlada zgodovinarica Maja Božič se posveti tujcem, beguncem, izgnancem in azilantom, ki so po drugi svetovni vojni prihajali v Nemčijo iz različnih držav, zlasti iz Turčije. V prispevku primerja in ovrednoti različne zakone o tujcih in priseljevanju, ki jih je ZRN sprejela v obdobju od leta 1965 do leta 2005. Staša Ivanec (doktorantka) opiše zgodovino Romov, s poudarkom na obdobju njihovega preganjanja, ki je v najhujši obliki potekalo v

času druge svetovne vojne ter njihov vsakdanji način življenja, odnose med Romi in Neromi ter romsko identiteto. Predstavi tudi dokumente in študije o Romih, današnje stanje in probleme Romov v posameznih evropskih državah ter njihovo delovanje v Sloveniji.

V zaključnem delu pa so dodani še štirje pregledi oz. sezname učnih načrtov za predmet zgodovina, zgodovinskih učbenikov za osnovne in srednje šole, priročnikov za učitelje zgodovine ter atlasov in delovnih zvezkov za zgodovino v osnovnih in srednjih šolah, ki so izšli v obdobju od leta 1945 do leta 2010, kar bo prav prišlo bodočim raziskovalcem pouka zgodovine v preteklosti.

Zbornik ima tudi podatke o 25 avtorjih, ki so napisali prispevke. Imensko kazalo vsebuje vse omenjene avtorje v tem zborniku, ki so napisali učbenike, priročnike, delovne zvezke, atlase in drugo gradivo za predmet zgodovina ter stvarno kazalo z osnovnimi didaktičnimi izrazi.

Vsi prispevki (skupaj 36) imajo izvleček in ključne besede v slovenskem in angleškem jeziku. Vsak prispevek ima lastno poenoteno uporabo opomb ali referenc ter navajanje virov in literature v seznamu, kar kaže na pestrost različnih stilov. V prispevkih oz. v celotnem zborniku se moška oblika, npr. učenec, dijak, študent, učitelj, učenci, dijaki, študentje, učitelji, avtorji, pisci itd., nanaša tudi na ženski spol.

Zbornik je namenjen predvsem študentom zgodovine, učiteljem zgodovine v osnovnih in srednjih šolah, pedagoškim delavcem, zgodovinarjem, piscem učnih načrtov in učbenikov ter tudi drugim, ki jih zanima pouk zgodovine in zgodovina.

Zbornik se bo lahko uporabljal kot referenčno delo za posebno področje zgodovine oz. dopolnilno gradivo za univerzitetni študij specialne didaktike pouka zgodovine. Zbornik predstavlja razvoj metodike oz. didaktike zgodovine ter je prvi metodično-didaktični zbornik za didaktiko zgodovine, ki je izšel v samostojni Sloveniji.

Kot urednica zbornika se zahvaljujem vsem avtorjem prispevkov, ki so se odzvali povabilu ter vsem bodočim uporabnikom, ki bodo uporabljali strokovno-znanstvena spoznanja s področja didaktike zgodovine oz. pouka zgodovine. Skupaj bomo tako prispevali h kakovostnem načrtovanju in izvajanju pouka zgodovine v 21. stoletju.

dr. Danijela Trškan